

הכנסת העשרים וחמש

יוזמת : חברת הכנסת מרב מיכאלי

פ/25/2477

הצעת חוק להגנה על האגן הצפוני של ים המלח, התשפ"ג–2023

1. מטרות החוק מטרותיו של חוק זה הן :
- (1) להגן על ים המלח ואוצרות הטבע והמורשת בו ובסביבתו, לשקמו ולשמרו כמשאב טבע וכנכס לאומי ובינלאומי בעל ערכים ייחודיים, וכן למנוע ולצמצם פגיעה בו ;
- (2) להביא, ככל הניתן, להפסקת ירידת מפלס ים המלח באגן הצפוני.
2. הגדרות בחוק זה –
- "האגן הצפוני של ים המלח", "האגן הצפוני" – ימה טבעית, מלוחה וסגורה, הנמצאת בחלק הצפוני של ים המלח וגובלת מצפון בשפך הירדן הדרומי ומדרום במיצר לינץ' ;
- "חוק המים" – חוק המים, התשי"ט–1959 ;
- "חוק התכנון והבנייה" – חוק התכנון והבנייה, התשכ"ה–21965 ;
- "מועצת הרשות הממשלתית" – כמשמעותה בחוק המים ;
- "המנהל" – מנהל הרשות שמונה לפי סעיף 124 יט לחוק המים ;
- "תסקיר השפעה על הסביבה" – כהגדרתו בחוק התכנון והבנייה ;
- "השר" – השר להגנת הסביבה.

¹ ס"ח התשי"ט, עמ' 169.

² ס"ח התשכ"ה, עמ' 307.

3. הגנה על האגן הצפוני של ים המלח ושיקומו
- (א) המנהל, בהתייעצות עם מועצת הרשות הממשלתית והשר, יכין תכנית להשבת מים לאגן הצפוני של ים המלח, אשר מטרתה להשיב במידת האפשר לאגן הצפוני של ים המלח את חלקה של מדינת ישראל בגריעת המים הנובעת ממעשה או מחדל שנעשה על ידה או באישורה או בשטחה (להלן – תכנית להשבת מים).
- (ב) כמות המים בתכנית להשבת מים תיקבע בהתחשב במצב משק המים במדינת ישראל, בעלות הכלכלית של השבת המים, במקורות המימון לביצועה ובהשלכותיה הסביבתיות.
- (ג) לא תאושר תכנית המאפשרת להזרים לאגן הצפוני של ים המלח מים אשר הרכבם הכימי שונה באופן מהותי מהרכב המים של האגן הצפוני או מהמים הזורמים לים המלח באופן טבעי; אישור להרכב המים יינתן על ידי המנהל, בהתייעצות עם השר, לאחר שנערך תסקיר השפעה על הסביבה שנבחן על ידי המועצה הארצית לתכנון ולבנייה, כמשמעותה בחוק התכנון והבנייה.
- (ד) השר לשיתוף פעולה אזורי, בהתייעצות עם המנהל והשר, ימנה מועצה לשיתוף פעולה אזורי להגנת ים המלח ושיקומו, אשר תהיה אחראית לקידום שיתוף פעולה בינלאומי, לרבות עם המדינות השכנות, בכל הנוגע לשיקום נהר הירדן הדרומי והאגן הצפוני וגיוס מקורות מימון לצורך כך.
4. דיווח ופרסום
- השר ידווח מדי שנה לוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת וכן יפרסם באתר האינטרנט של המשרד להגנת הסביבה את ההתקדמות שהייתה ביישום התכנית להשבת מים.
5. שמירת דינים
- אין הוראות חוק זה באות לגרוע מהוראות חוק המים.
6. ביצוע ותקנות
- השר ממונה על ביצוע הוראות חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו.

ד ב ר י ה ס ב ר

חשיבותו של ים המלח כתופעה ייחודית ברמה בינלאומית וכאוצר טבע לאומי אינה מוטלת בספק. ואולם, קיים פער אדיר בין ההכרה הלאומית והבינלאומית הרחבה בחשיבות שימורו של ים המלח ובין מידת ההגנה החוקית שמספקת לו מדינת ישראל. כך, אזור ים המלח מצוי במצב של התדרדרות מתמשכת, בין היתר בשל הסטת המים מאגן הניקוז של הים לצורכי משקי המים של מדינת ישראל, ירדן, סוריה והרשות הפלסטינית. נסיגת המפלס מביאה לנזקים חמורים נוספים, ובהם שינוי פני הנוף, פגיעה במפעלי תיירות ונופש ובאפשרויות פיתוח חופי רחצה באגן הצפוני, נזקי בולענים, נזקים ישירים לתשתיות והאצה משמעותית של קצב התחזרות הנחלים.

מטרת חוק זה לקבוע הוראות בכל הנוגע לחובתה של מדינת ישראל להגנה על האגן הצפוני של ים המלח ושיקומו, בהתאם להשפעת פעילותה על נסיגת המפלס.

נהר הירדן הוא מקור המים העיקרי של ים המלח (באופן היסטורי הזרימות מהירדן היוו כ-70% מסך כניסות המים לים המלח). השינוי הגדול במאזן המים בים המלח מתבטא בהפחתת כמות המים הזורמים

בירדן, אשר עומדת כיום על פחות מ-10% מהכמות המקורית. מדינות האזור הסיטו את מי הירדן לצורכי משקי המים של המדינות, כאשר מדינת ישראל אחראית על כ-46.5% מהסטת המים מנהר הירדן, בעיקר עקב סכירת הכנרת והפיכתה למקור מים עיקרי למדינה.

לכן, מוצע לקבוע כי על מנהל רשות המים להכין תכנית אשר תשיב, במידת האפשר, את כמות המים שמתאדה כל שנה עקב הפחתה זו.

כך, ניתן יהיה למנוע את "תרומתה" של מדינת ישראל לירידת מפלס המים באגן הצפוני של ים המלח, כפי שראוי שיהיה במדינה שנפל בחלקה לשכון לחופי אתר המוגדר כפלא טבע. בצד היתרונות הסביבתיים הברורים של תכנית כזו, הדבר יביא תועלת כלכלית ותיירותית לאזור, שכן משמעה שיקום חלקי של הירדן הדרומי אשר יביא לפיתוח תיירותי באזור. יצוין כי רצוי שהמדינה תחזיר אף יותר מים לנהר הירדן וליים המלח, אם הדבר יתאפשר, על מנת להתקרב לזרימות ההיסטוריות מהכנרת לעבר הירדן וליים המלח.

בנוסף, מוצע לקבוע הוראה האוסרת על אישור תכנית שתביא להזרמת מים לים המלח אשר עלולים לפגוע בהרכב המינרלי המיוחד של הים. מדובר במים שהרכבם הכימי שונה באופן מהותי מהרכב המינרלים של הים או של היובלים הטבעיים שלו.

הצעות חוק זהות הונחו על שולחן הכנסת העשרים על ידי חברת הכנסת תמר זנדברג וקבוצת חברי הכנסת (פ/44/20), על ידי חברת הכנסת מרב מיכאלי (פ/618/20), על שולחן הכנסת העשרים ושתיים על ידי חברת הכנסת תמר זנדברג (פ/714/22), על שולחן הכנסת העשרים ושלוש על ידי חברת הכנסת תמר זנדברג (פ/1389/23), על ידי חברת הכנסת מרב מיכאלי (פ/994/23) ועל שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חברת הכנסת מרב מיכאלי (פ/653/24).

הצעת החוק זהה לפ/653/24 ולפיכך לא נבדקה מחדש על ידי הלשכה המשפטית של הכנסת.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
כ"ט בשבט התשפ"ג (20.02.2023)